

**Dežela ob Muri
- izvir fantazij
The country
along the Mura
- a source
of fantasies**

Štefan Smej
(1952-1996)

Poklon Štefanu Smeju na literarnem večeru kongresa "Biosferni rezervat Drava-Mura", 18. maj 1996, Zdravilišče Radenci

Komaj kateri del Slovenije je tako blag, nepoznan in arhaičen kot Pomurje. Dežela štokelj in izgubljenih sanj. Navidez je vkleščena med zaobljena vinogradna gričevja Slovenskih goric, Goričkega in Lendavskih goric. A le na videz. Mati pokrajine - Mura - je z orjaškim nasipavanjem oblikovala prostrane ravnice in je, kar pomne človeški rod, godila tudi širini duha; v senci železne zavese se je na samem severovzhodu Slovenije ohranila pokrajina, vredna spoštovanja svoje prvinskosti. Veličastni naravni procesi so izoblikovali naravni potencial, ki ga je minljiva človečnost v sozvočju z naravo pretanjeno oblikovala v pestro kulturno krajino. Seveda tam, kjer je bilo to mogoče. Prvinskost pa je ostala, reka se v času poplave še vedno napenja ter razliva in skupaj z njo se dviga in upada tudi plavajoči mlin. Edini na 444 kilometrov dolgem toku reke, ki povezuje kar štiri narode in države. Včasih jih je bilo samo v Sloveniji 99, a prav kmalu jih bo gotovo več. Se danes je pomembno transportno sredstvo brod; do druge svetovne vojne so težo celotnega prometa prek Mure nosili brodniki. Prvi most na Muri je bil namreč postavljen šele leta 1922.

Nobena druga reka v Sloveniji ni tako odločilno vplivala na obliko regionalne identitete; oblikovala enkratno vodno kulturo in poskrbela, da je njen blagohotni vpliv še globoko v njenem zaledju. Tako je vonj po moči zaznati tudi v suhih subpanonskih

vinorodnih goricah, kjer zorijo najzlahtnejša vina Srednje Evrope. Od tod je pogled na Muro in njeno ravan osupljiv: orjaški pas produktivnih poplavnih gozdov, ki se z reko kot koridor zajeda proti Alpam in razteza v Panonijo, z izhlapevanjem ogromnih količin vode ustvarja v vročini prelestne meglice. Te skrbijo za ugodno mikroklimo in se ob večerih in jutrih vračajo z roso. Prevzvišen občutek je občudovati tako navlažene visokodebelne sadovnjake, ki v razkošju cveta ali sadu bleščijo svoj plod. Ali pa prostrane negnojene travnike, nad katere se sklanjajo vrbe glavače. Da, celo polja pšenice, ajde, prosa in sončnic, pomešane med regionalno posebnost - kulturo buč in kolinovke fižola - se zdijo v svoji drobnozemeljski strukturi kratkomalo lepa. Imenitna vlaga se kasneje tudi iztiska: iz bučnih koščic v mlinu na mlinščicah pridobivajo slastno bučno olje.

Dežela ob Muri je mesto srečanja. Kdor je v Kraščih na gričevnem Goričkem, ki najbolj spominja na Toscano, ali pa kar v parku hotela Radin v Radencih kdaj v toplih spomladanskih in poletnih nočeh občudoval onomatopoeični "kju" velikega skovika, ve, da ni treba odpotovati v Mediteran. Ta nočna ptica nedvomno odseva toploto prijetnega sredozemskega spokoja in se vsako leto vrača v deželo vročih termalnih vrelic. Ti iz neder zemlje bruhajo najbolj prečiščeno resnico in jo stapljajo z večnostjo Mure.

Rešitelj Mure, publicist Štefan Smej, je v svoji knjigi o Muri in pokrajini vzdolž nje s pomenljivim podnaslovom zapisal: "Tu bi lahko lebdela duša".

Borut Štumberger